

РОЗДІЛ 1 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 378.011.3-052:376].091.33:792

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.1>

Олена ДЕНИСЮК

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0001-5108-8370

Scopus-Author ID: 57572168800

Бібліографічний опис статті: Денисюк, О. (2024). Використання засобів театрального мистецтва в підготовці студентів за спеціальністю «Соціальна робота». *Ввічливість. Humanitas*, 5, 3–10, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.1>

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

В сучасних умовах широкомасштабної збройної агресії РФ проти України зростає роль фахівців соціальної сфери. Соціально-педагогічної підтримки потребують різні категорії осіб – це особи з інвалідністю, внутрішньо-переміщені особи, сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставин, сім'ї військовослужбовців тощо. Одним із важливих завдань соціально-педагогічної роботи є пошук ефективних форм і методів профілактичної, просвітницької та корекційної роботи з даною категорією осіб та сімей. Вчасно надана допомога сприяє подоланню стресового стану, соціальній інтеграції особи. Використання засобів театрального мистецтва в підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи може стати важливим чинником оптимізації взаємодії особистості та соціуму.

Метою статті є схарактеризувати особливості використання засобів театрального мистецтва в підготовці студентів за спеціальністю 231 «Соціальна робота», узагальнити ефективні форми та методи навчання. У статті здійснено аналіз останніх досліджень та публікацій з питань використання засобів театрального мистецтва в підготовці студентської молоді. Схарактеризовано роль театрального мистецтва як ефективного інструмента формування професійних компетентностей майбутніх фахівців соціальної роботи, розвитку їхніх комунікативних, емоційних та креативних навичок, здатності забезпечувати інклюзивні процеси, виявляти особливості та шляхи покращення життєдіяльності дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку й інвалідністю у соціальному середовищі. На думку автора статті, розробка відповідних курсів за вибором студента дозволить поглибити знання студентів щодо можливостей використання засобів театрального мистецтва в соціально-педагогічній роботі, здобути нові перспективи та інструменти для вирішення проблем вразливих груп населення, молоді з інвалідністю. Використання медіа можливостей, інтерактивних форм навчання, залучення провідних фахівців до гостьових лекцій, проведення практичних занять безпосередньо на базах практики, виїзних занять, театралізованих екскурсій, гурткової роботи на базі Центру практичної підготовки, сприятиме підвищенню якості підготовки фахівця, рівня рефлексивності, мотивації для подальшого саморозвитку.

Ключові слова: соціальна робота, соціальна інтеграція, молодь з інвалідністю, студентська молодь, театральне мистецтво, засоби театрального мистецтва.

Olena DENYSIUK

PhD in Education, Associate Professor, Associate Professor at the Social Pedagogy and Social Work Department, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska str., Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0001-5108-8370

Scopus-Author ID: 57572168800

To cite this article: Denysiuk, O. (2024). Vykorystannia zasobiv teatralnogo mystetstva v pidhotovtsi studentiv za spetsialnistiu «Sotsialna robota» [The use of theater art in the training of students in the specialty «Social Work»]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 5, 3–10, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.1>

THE USE OF THEATER ART IN THE TRAINING OF STUDENTS IN THE SPECIALTY “SOCIAL WORK”

In the context of Russia's large-scale armed aggression against Ukraine, the role of professionals in the social sector is becoming increasingly significant. Various categories of people require social and pedagogical support, including individuals with disabilities, internally displaced persons, families in difficult life circumstances, and families of military personnel, among others. One of the critical tasks of social and pedagogical work is to identify effective forms and methods for preventive, educational, and corrective interventions with these individuals and families. Providing timely assistance is essential for overcoming stress and facilitating social integration. The integration of theatrical art into the training of future social work professionals can play a pivotal role in optimizing the interaction between individuals and society.

The purpose of the article is to characterize the peculiarities of using the means of theatrical art in the training of students majoring in 231 Social Work, to summarize effective forms and methods of teaching. The article analyzes the latest research and publications on the use of theatrical art in the training of students. The role of theater art as an effective tool for the formation of professional competencies of future social work professionals, the development of their communication, emotional and creative skills, the ability to ensure inclusive processes, to identify features and ways to improve the life of children and youth with special needs and disabilities in the social environment is characterized. According to the author of the article, the development of appropriate courses for students' choice will deepen students' knowledge of the possibilities of using theater art in social and pedagogical work, gain new perspectives and tools for solving the problems of vulnerable groups of people, young people with disabilities.

According to the author of the article, the development of appropriate courses for student choice will deepen students' knowledge of the possibilities of using theater art in social and pedagogical work, gain new perspectives and tools for solving the problems of vulnerable groups of people, young people with disabilities. The use of media opportunities, interactive forms of learning, involvement of leading experts in guest lectures, practical classes directly at practice sites, field trips, theatrical excursions, group work on the basis of the Center for Practical Training will help to improve the quality of specialist training, the level of reflexivity, and motivation for further self-development.

Key words: social work, social integration, youth with disabilities, student youth, theatrical art, means of theatrical art.

Постановка проблеми. Питання підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в сучасних умовах воєнного стану та викликів відіграють важливу роль. Здійснений аналіз сучасних тенденцій розвитку спеціальності 231 Соціальна робота, потреб ринку праці та особливостей надання соціальних послуг у зв'язку з воєнним станом в країні актуалізував потребу в використанні різних засобів опанування майбутніми фахівцями новими навичками, технологіями, які сприятимуть формуванню умінь креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципових ідей, організовувати та здійснювати соціально-педагогічну роботу в закладах освіти, захисту дитини на засадах соціальної інклюзії, застосовувати технології соціально-педагогічної роботи з формальними та неформальними об'єднаннями дітей та молоді.

Театральне мистецтво як синтетичний вид мистецтва завдяки поєднанню елементів різних мистецьких форм, таких як літературне слово (драматургія), акторська гра, сценографія, музика, танець, здатне впливати на форму-

вання особистості студентської молоді, стати ефективним інструментом формування професійних компетентностей майбутніх фахівців соціальної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання використання інноваційних підходів до підготовки студентів у закладі вищої освіти, в тому числі з використанням засобів театрального мистецтва, розглядали Р. Вайнола, Ю. Возна, А. Капська, С. Чернета, І. Палько, К. Марчук, О. Половіна, І. Кондратець та ін.

Зокрема, в дослідженнях розглянуто питання підготовки фахівців соціальної сфери засобами театрального мистецтва (І. Палько; К. Марчук, 2016). Авторами розроблено методичні матеріали до курсу «Основи сценарної роботи», запропоновано збірник сценаріїв інтерактивних вистав з дисципліни. Можливості використання форум-театру в соціальній роботі досліджуються науковцями та практиками в таких площинах: профілактика ризиків соціальних проблем засобами форум-театру (Р. Новгородський, 2014); сутність форум-театру як сучасної технології соціокультурної діяльності, етапи впровадження технології

форум-театру в практику діяльності закладів вищої освіти, українських громадських організацій (Ю. Возна, 2016; О. Полякова, Л. Пономаренко, 2018); застосування технології вуличного соціального театру у мобільній соціальній роботі (О. Пюра, 2016); розробка критеріїв моніторингу та оцінки майстерень форум-театру та форумів з демонстрацією вистав, які базуються на цінностях та принципах методики театру пригноблених (В. Крижна, Я. Салахова та ін., 2023). Про переваги та ризики використання театралізованої діяльності в психосоціальній підтримці людей йдеться в дослідженні В. Савінова. Серед переваг дослідник називає початково ігровий характер, образність, життєподібність, комплексність, однак наголошує на необхідності врахування таких ризиків, як ризик поверховості, гіперідентифікації, переплетіння контекстів, ризик ступору, що може спричинити травматизацію (ретравматизацію) психіки клієнта, зниження самооцінки та блокування особистісного розвитку (В. Савінов, 2020, с. 56). Науковцями розглядається вплив театрального мистецтва на інклюзивні процеси в закладах освіти, досліджується потенціал інтерактивного театру в роботі з молоддю (В. Шахрай, 2016); аналізуються теоретичні підходи щодо ролі театрального мистецтва у процесі регуляції соціальних взаємин, удосконалення міжособистісної взаємодії, характеризуються соціальні та культурні функції театру, вплив на інтелектуальну та емоційну сферу людини (Т. Кремешна, 2012); тенденції розвитку професійної майстерності вчителя засобами театрального мистецтва у практиці роботи сучасних вітчизняних шкіл (Н. Стихун, 2017); соціальна інтеграція дітей та молоді з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти, створення передумов для соціальної адаптації (Л. Остролицька, С. Сапіга, 2024; М. Півторак, Н. Пасічник, О. Цвид-Грома та ін., 2018); досліджуються теоретико-практичні засади впровадження інклюзивної освіти, підготовка майбутніх фахівців до роботи в умовах в умовах інклюзивної освіти в закладах вищої освіти (С. Архіпова, І. Красілич, 2021; Т. Лях, 2024).

Мета статті: схарактеризувати особливості використання засобів театрального мистецтва у підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи, ефективні форми та методи навчання.

Виклад основного матеріалу. Здійснений аналіз останніх досліджень та публікацій з означеної проблеми виявив великий потенціал використання засобів театрального мистецтва в освітньому процесі закладів вищої освіти, культурному, духовному та професійному становленні здобувачів, створенні такого інклюзивного освітнього середовища, де студентська молодь є соціально активною, незалежною та готовою брати відповідальність за своє життя.

Аналіз літератури доводить, що сучасний фахівець має бути готовим не лише працювати в умовах інклюзивного середовища, а й вміти створювати таке середовище в закладах освіти, закладах захисту дитини, забезпечувати однаковий доступ здобувачів до навчання, позашкільної та рекреаційної діяльності. Науковці С. Архіпова, І. Красілич наголошують на важливості включення інклюзивного складника до змісту фахової підготовки здобувачів соціально-педагогічних спеціальностей, формуванні вмінь і навичок взаємодії з особами з особливими освітніми потребами, практичній спрямованості такої діяльності, орієнтованої на розвиток потенційних можливостей та талантів усіх учасників. Підтримуємо думку авторів про важливість навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців соціальної сфери до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, важливими складниками яких є розробка відповідних навчальних курсів, як основного, так і вибіркового блоків, електронних навчальних курсів, програм практики, організації гурткової роботи, актуалізації діяльності Центру практичної підготовки, науково-дослідної роботи тощо.

Особливо цінним в контексті професійної підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників є застосування театральних практик. О. Орлова, аналізуючи сучасні тенденції розвитку театру в Україні, в своїй публікації пише про набуття театром нових функцій у сучасних умовах розвитку соціуму, виникнення нових форм театру, які виконують діалогічну та інтегруючу функцію для різних категорій осіб (Орлова О., 2018).

Театр створює простір для співпраці людей з інвалідністю та без неї, що сприяє взаєморозумінню та подоланню упереджень, а участь у виставах розвиває відчуття належності до групи та єднання. Дослідження М. Паламарчук

доводять підвищення рівня соціальної толерантності глядачів, після перегляду інклюзивної соціально-інтерактивної вистави, учасниками якої є люди з інвалідністю. Автор обґрунтовує можливість онлайн демонстрації соціально-інтерактивних вистав як засобу дестигматизації соціальної спільноти осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень, що на нашу думку, може бути використано в практиці роботи зі студентською молоддю (Паламарчук М., 2020).

Згідно з Положенням про порядок та умови здійснення вибору навчальних дисциплін студентами Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та відповідно до Закону України «Про вищу освіту», здобувачі освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти мають право на вільний вибір освітніх компонентів. Такий підхід створює умови для формування індивідуальної освітньої траєкторії, задоволення освітніх та кваліфікаційних потреб здобувачів, ефективного використання можливостей та традицій університету. Так, серед дисциплін вибіркового блоку для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота (освітніх програм «Соціальна робота», «Соціальна адвокація», «Соціальна педагогіка») розроблено курс «Театральні практики в соціально-педагогічній роботі». Загальний обсяг – 4 кредити. Дисципліну студенти вивчають протягом 6-7 семестрів (кінець 3-го, початок 4 курсу). Така побудова курсу дає можливість відпрацьовувати набуті навички під час літньої практики та обговорити набутий досвід в групі під час занять на 4 курсі, створює умови для самоосвіти та рефлексії, власної практичної діяльності.

Мета курсу – ознайомлення з існуючими театральними практиками; особливостями реалізації театральних вистав в соціально-педагогічній роботі.

Завдання навчальної дисципліни

- ознайомлення з театром як синтетичним видом мистецтва, витоками театального мистецтва України;
- формування вмінь організації та проведення різних видів театру в умовах інклюзивного середовища;
- створення театральних постановок для дітей та молоді різного віку; отримання професійного зворотного зв'язку від експертів та колег;

- оволодіння знаннями методичного інструментарію та систематизації теоретичних уявлень про театральні практики;

- підвищення рівня рефлексивності, створення мотивації для подальшого саморозвитку.

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.02 Соціальна педагогіка підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, дисципліна за вибором «Театральні практики в соціально-педагогічній роботі» забезпечує формування таких загальних та спеціальних компетентностей:

- ЗК5. Здатність планувати та управляти часом.

- ЗК7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

- СК18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

- СКУ22. Здатність організовувати та здійснювати соціально-педагогічну роботу в різних соціальних інституціях на засадах соціальної інклюзії.

- СКУ24. Здатність застосовувати технології соціально-педагогічної роботи з формальними та неформальними об'єднаннями дітей та молоді.

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.02 Соціальна педагогіка підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, дисципліна «Театральні практики в соціально-педагогічній роботі» забезпечує оволодіння такими програмовими результатами навчання:

- РН2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.

- РН3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

- РН17. Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів.

- РН22. Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

- Рну26. Організовувати та здійснювати соціально-педагогічну роботу в закладах

освіти, захисту дитини на засадах соціальної інклюзії.

- Рну27. Організувати та здійснювати соціально-педагогічну роботу в формальних та неформальних об'єднаннях дітей та молоді.

Структура навчальної дисципліни передбачає проходження лекційних, практичних занять, самостійної роботи студентів та модульного контролю. Вид контролю – залік. Програма курсу складається з 4 модулів.

Перший модуль знайомить з ключовими поняттями «театр», «театральне мистецтво», функціями театру та театральними жанрами, значенням в культурному та практичному розвитку людини, витоками театрального мистецтва. Значна увага приділяється історії українського театру, витокам театрального мистецтва України, видатним постатям українського театру. Для поглиблення компетенцій здобувачів в межах цього модуля пропонується серія виїзних занять в музеї історії театрального мистецтва, видатних діячів, які пов'язані з театральною діяльністю, зустрічі з акторами та театральними режисерами. Важливе місце займає самостійна робота студентів. Так, серед завдань пропонується підготувати індивідуальні або групові проекти, в яких розкривається роль українського театру в сучасних умовах воєнного стану, місію українського театру в презентації України за кордоном. Корисним як в методичному, так і змістовному плані є знайомство студентів з такою формою, як театралізовані екскурсії (Бюро театралізованих екскурсій, керівниця Ольга Мусіяченко, м. Київ), які в інтерактивній формі знайомлять з видатними діячами минулого, «оживляють», дозволяють увійти в епоху та бути співучасником/цею подій. Студенти практикують як очні зустрічі, так і онлайн, коли учасники колективу «Бюро театралізованих екскурсій» розпочинають зустрічі в онлайн форматі, а потім продовжують вести театралізоване дійство у форматі стріму(stream) – прямої трансляції відео живого спілкування ведучого та студентів-глядачів з історичних місць перебування відомих постатей.

Другий модуль присвячений питанням соціального театру як новій формі театру, історії виникнення. Студентська молодь знайомиться з ключовими поняттями, метою, завданнями та принципами форум-театру Августо Боаля, плейбек-театру, вербатім-театру, історією їх

створення за кордоном та в Україні, провідними театрами, які працюють в даному напрямі. Соціальний театр підіймає важливі проблеми вразливих верств населення, створює умови для активної участі глядачів в якості акторів-аматорів, можливості розповісти свою власну історію в плейбек-театрі, або запропонувати свій варіант вирішення соціальної проблеми, інсценізації життєвого випадку з власним баченням розгортання подій у форум-театрі. Для розуміння сутності даних видів театру доцільним є використання таких форм навчання, як гостьові лекції керівників (режисерів) та акторів театру, безпосередня участь студентів в виставах плейбек-театру «Дежавю плюс (керівник В. Савінов) та форум-театру ГО «Театр змін» (керівниця Я. Салахова). Наприклад, теми, які були реалізовані за останній рік ГО «Театр змін» та презентовані під час гостьової лекції Я. Салаховою, дозволяють студентам по-іншому подивитися на можливі способи адвокатування інтересів вразливих груп населення через використання інтерактивних технологій соціокультурної діяльності, пошуку стратегій ненасильницьких змін та створення простору поваги до відмінностей. Це такі важливі та актуальні теми, як реінтеграція ветеранів, підтримка їхніх родин «Він. Вона. Війна»; теми соціальної справедливості та рівності «Почуй мене»; пошуку ресурсів та обговорення проблем родин, які виховують дітей аутистичного спектру «Моя опора та підтримка у вихованні дитини з особливими освітніми потребами»; теми доступності театру для людей з порушенням слуху та зору; потреби молоді з інвалідністю; питання підтриманого проживання та ін.

Окремою темою розглядається питання розвитку інтеграційного театру в Україні та за кордоном, значення інтеграційного театру в роботі з особами з інвалідністю, обговорюються результати глибинних інтерв'ю з представниками театральних колективів, у складі яких виступають молоді люди з інвалідністю. На глибоке переконання В. Люботи, режисера театру, художнього керівника народного аматорського театру-студії «Паростки», одного з учасників серії гостьових лекцій «театр надає унікальну можливість людині з особливостями психофізичного та інтелектуального розвитку відчутти непізнані свої можливості, висловлювати свої почуття та ділитися своїми переживаннями на

іншому інформаційному рівні, програти болючі аспекти власного життя, інтегрувати свій біль, творчо його використовувати та поступово набуті імунітету до тієї реальності, яка раніше ставила у безвихідь» (В. Любота, 2024, с. 130). У процесі викладання дисципліни, постають проблемні питання, на які студенти шукають відповіді, виконуючи завдання самостійної роботи, готуючи різноманітні мистецькі проекти, дискутуючи з запрошеними фахівцями. Серед них такі: «Можливості самореалізації особи з інвалідністю засобами театрального мистецтва», «Як діє формула щодо акторів інтеграційного театру «я не потребую принизливого жалю, я потребую розуміння і підтримки»» (з дискусії В. Люботи) тощо.

В якості самостійної роботи студенти аналізують діяльність інтеграційних театрів, досліджують доступність театрів України, мистецьких установ для молоді з інвалідністю, створюють карту інклюзивних мистецьких об'єктів своєї громади.

Третій модуль передбачає ознайомлення студентів з різними видами театру, доступними дітям дошкільного та молодшого шкільного віку: театр ляльок, стендовий, настільний театр, пальчиковий театр, тіньовий театр та ін. особливостями організації та проведення театральних вистав для дітей даної вікової категорії, напрямками ознайомлення дітей з театральним мистецтвом, шляхи включення дітей в театралізовану діяльність, дослідження впливу театрального мистецтва на формування особистості педагога та дитини, в тому числі з особливими освітніми потребами. Заліковим завданням даного модуля є розробка сценарію та проведення вистави для дітей дошкільного або молодшого шкільного віку на профілактичну тематику за вибором студента. Така діяльність сприяє подоланню страху публічних виступів, розвитку організаторських здібностей студентів, умінню ефективно взаємодіяти та працювати в команді, креативно підходити до вирішення складних ситуацій, формуванню психологічної стійкості та впевненості у собі.

Використання театральних технологій в роботі з підлітками та учнівською молоддю присвячений четвертий модуль дисципліни, в ході якого студенти знайомляться зі специфікою організації та проведення театралізованих заходів з такою категорією дітей, інтерактивним

театром як методом попередження негативних явищ серед дітей та молоді, технологіями створення та проведення форум-театру з дітьми та молоддю. Результатом опанування даного модуля є бажання студентів підготувати та провести форум-театр для учнів закладів загальної середньої освіти, що переростає в гурткову роботу, до якої доєднуються студенти інших курсів, випускники кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, які мають досвід організації форум-театру з підлітками в закладі освіти. Така активна практикоорієнтована діяльність студентів сприяє утвердженню ними розуміння ролі театрального мистецтва у протидії булінгу та профілактики інших негативних проявів серед дітей та молоді, пропагуванні здорового способу життя, створенні безпечного середовища для вирішення підлітками конфліктних питань засобами ненасильницького спілкування, можливостей для самореалізації учнівської молоді, в тому числі осіб з інвалідністю.

У межах дисципліни «Театральні практики в соціально-педагогічній діяльності» розроблено електронний навчальний курс (ЕНК), в якому студентам пропонується теоретичний матеріал, презентації, посилання на друковані та інтернет ресурси, театральні блоги та підкасти, відеоматеріали театральних постановок та інтерв'ю з режисерами тощо, прописано етапи виконання завдань, методичні рекомендації до практичних занять, самостійної роботи та модульного контролю. Окремою діяльністю виставлено завдання «самоосвіта», куди студенти можуть завантажувати власні здобутки в самостійному опануванні театрального мистецтва: рефлексія на перегляд вистав професійних та аматорських театрів, відвідування виставок, музеїв, присвячених театру та театральним діячам, участь у тематичних вебінарах, конференціях, зустрічі з видатними театральними діячами, критиками, власна практична театральна діяльність тощо.

Набуті знання та навички можуть бути використані студентами під час проходження різних видів практики, організації та проведенні соціокультурних заходів, інтерактивних занять, створенню інклюзивних творчих проектів для людей з різними освітніми потребами.

Висновки. Театральна діяльність забезпечує не лише розвиток професійних компетентностей, а й сприяє особистісному зростанню

майбутніх фахівців соціальної сфери, підвищуючи їхню ефективність у майбутній професійній діяльності. Розробка відповідних курсів за вибором студента дозволить поглибити знання студентів щодо можливостей використання засобів театрального мистецтва в соціально-педагогічній роботі, здобути нові перспективи та інструменти для вирішення проблем вразливих груп населення, молоді з інвалідністю. Формулювання проблемних питань, які постають під час викладання курсу, та їх спільне розв'язання, використання медіа можливос-

тей, інтерактивних форм навчання, залучення провідних фахівців до гостьових лекцій, проведення практичних занять безпосередньо на базах практики, виїзних занять, театралізованих екскурсій, гурткової роботи на базі Центру практичної підготовки, сприяє підвищенню якості підготовки фахівця, рівня рефлексивності, мотивації для подальшого саморозвитку.

Темами для подальших досліджень можуть бути питання підготовки соціальних працівників до використання засобів театрального мистецтва в закладах охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архіпова С., Красілич І. Підготовка майбутніх фахівців соціально-педагогічних спеціальностей у контексті новітніх тенденцій інклюзивної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 3. С. 28–34. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4317>
2. Возна Ю. Елементи форум-театру як інтерактивні форми засвоєння соціальних вмій майбутніх фахівців соціальної сфери. *Молодь і ринок*. 2016. № 11–12. С. 60–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2016_11-12_15
3. Інклюзивні мистецькі практики в Україні. Арт-альбом / за ред. В. Висоцького. БФ «ЄУСІ». 2024. 164 с. URL: <https://teatrzm.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/inklyuzyvni-mysteczki-praktyky-v-ukrayini.pdf>
4. Кремешна Т. Театр як засіб впливу на культурне та соціальне становлення особистості. *Молодь і ринок*. 2012. № 5. С. 102–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_5_23
5. Крижна В., Салахова Я. Посібник з оцінки заходів у рамках методики театру пригноблених / за ред. М. Діденко. Україна. 2024. 25 с. URL: <https://teatrzm.in.ua/media/#public>
6. Новгородський Р. Г. Форум-театр як інтерактивна форма профілактики соціальних проблем. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2014. 115. С. 168–171.
7. Орлова О. І. Сучасні тенденції розвитку театру в Україні: соціологічний аспект. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 79. С. 141–150. URL: <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2018/79/20.pdf>
8. Паламарчук М. Є. Інклюзивний соціально-інтерактивний театр як технологія дестигматизації осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2020. № 2(17). С. 280–298
9. Половіна О., Кондратець І. Артосвіта : навч.-метод. посібник. К : Київ ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 556 с.
10. Пюра О. С. Особливості застосування технології вуличного соціального театру у мобільній соціальній роботі. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). С. 134–138. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/33.pdf> (дата звернення: 28.10.2024).
11. Савінов В. В. Зворотня сторона переваг театральних засобів арттерапії: ризики та обмеження. *Простір арт-терапії*. 2020. № 1 (27). С. 40–57. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724107/> (дата звернення: 28.10.2024).
12. Сапіга, С., Остролуцька, Л. Особливості надання соціальних послуг людям з інвалідністю. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 3. С. 115–123. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.14>
13. Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю в контексті освітньої діяльності ВНЗ : монографія / [М. В. Півторак та ін. ; за заг. ред. Я. В. Новака]. Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук», 2018. 211 с.
14. Стихун Н. Тенденції розвитку професійної майстерності вчителя засобами театрального мистецтва у практиці роботи сучасних вітчизняних шкіл. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 1–2 (16-17). С. 212–226. ISSN Online: 2312-5829
15. Столярик О., Петрочко Ж., Криницька І. Соціально-реабілітаційні послуги для дітей з інвалідністю та їх сімей: досвід Хорватії, Литви та Латвії. *Ввічливість. Humanitas*, 2024. № 3. С. 166–177. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.24> (дата звернення: 28.10.2024).
16. Чернета С. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. *Social Work and Education*. 2021. № 8(1). С. 77–89.
17. Шахрай В. М. Теоретико-методичні засади формування соціальної компетентності учнів основної і старшої школи засобами театрального мистецтва : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05, 13.00.07. Київ. 2016. URL: https://lib.iitta.gov.ua/708822/1/Shakrai_dis.pdf

REFERENCES:

1. Arkhipova, S., & Krasilych, I. (2021). Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv sotsialno-pedahohichnykh spetsialnostei u konteksti novitnikh tendentsii inkluzyvnoi osvity [Training of future specialists of socio-pedagogical specialties in the context of the latest trends of inclusive education]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriya: Pedahohichni nauky*, 3, 28–34. Retrieved from: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4317> [in Ukrainian].
2. Vozna, Yu. (2016). Elementy forum-teatru yak interaktyvni formy zasvoiennia sotsialnykh vmin maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery [The elements of the forum-theatre as an interactive forms of learning of social skills of the future experts of social sphere]. *Molod i rynek*. 11–12, 60–64. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2016_11-12_15 [in Ukrainian].
3. *Inkluzivni mystetski praktyky v Ukraini. Art-albom.* (2024). [Inclusive art practices in Ukraine. Art album]/ za red. V. Vysotskoho. BF «YeUSI». 164 s. Retrieved from: <https://teatrzm.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/inkluzyvni-mysteczki-praktyky-v-ukrayini.pdf> [in Ukrainian].
4. Kremeshna, T. (2012). Teatr yak zasib vplyvu na kulturne ta sotsialne stanovlennia osobystosti [Theater as a means of influencing the cultural and social development of the individual]. *Molod i rynek*. 5, 102–105. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_5_23 [in Ukrainian].
5. Kryzhna, V., & Salakhova, Ya. (2024). *Posibnyk z otsinky zakhodiv u ramkakh metodyky teatru pryhnoblenykh* [A guide to evaluating Theatre of the Oppressed activities] / za red. M. Didenko. Ukraina. 25. Retrieved from: <https://teatrzm.in.ua/media/#public> [in Ukrainian].
6. Novgorodskiy, R. G. (2014). Forum-teatr yak interaktyvna forma profilaktiki sotsialnih problem [Forum-theater as an interactive form of prevention of the social problems]. *Visnik Chernigivskogo natsionalnoho pedagogichnoho universitetu*, 115, 168–171. [in Ukrainian].
7. Orlova, O. I. (2018). Suchasni tendentsii rozvytku teatru v Ukraini: sotsiolohichniy aspekt [Modern Trends in the Development of Theater in Ukraine: a Sociological Aspect]. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky*. 79, 141–150. Retrieved from: <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2018/79/20.pdf> [in Ukrainian].
8. Palamarchuk, M. Ye. (2020). Inkluzyvnyi sotsialno-interaktyvnyi teatr yak tekhnolohiia destyhmtyzatsii osib z invalidnistiu vnaslidok intelektualnykh porushen [The inclusive social-interactive theater as a technology of destigmatization of persons with intellectual disabilities]. *Visnyk natsionalnoho aviatytsiinoho universytetu. Seriya: pedahohika. Psykholohiia*, 2(17), 280–298 [in Ukrainian].
9. Polovina, O., & Kondratets, I. (2022). *Artosvita*. K : Kyiv un-t im. B. Hrinchenka., 556 [in Ukrainian].
10. Piura, O. S. (2016). Osoblyvosti zastosuvannia tekhnolohii vulychnoho sotsialnoho teatru u mobilnii sotsialnii roboti [Features of the application of technology social street theater in mobile social work]. *Molody vchenyi*. 12 (39), 134–138. Retrieved from: <http://molodyvchenyi.in.ua/files/journal/2016/12/33.pdf> [in Ukrainian].
11. Savinov, V.V. (2020). Zvorotnia storona perevah teatralno-dramatychnykh zasobiv arterapii: ryzyky ta obmezhennia [The downside of the benefits of theatrical and dramatic art therapy: risks and limitations]. *Prostir art-terapii*. 1 (27), 40–57. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/724107/> [in Ukrainian].
12. Sapiha, S., & Ostrolutska, L. (2023). Osoblyvosti nadannia sotsialnykh posluh liudiam z invalidnistiu [Features of providing social services to people with disabilities]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 115–123, Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.14> [in Ukrainian].
13. Pivtorak, M. V. et. al. (2018) *Sotsialna intehtratsiia osib z invalidnistiu v konteksti osvithnoi diialnosti VNZ* [Social integration of persons with disabilities in the context of educational activities of a higher education institution] / za zah. red. Ya. V. Novaka. Bila Tserkva : TOV «Bilotserkivdruk», 2018, 211 [in Ukrainian].
14. Stykhun, N. (2017). Tendentsii rozvytku profesiinoi maisternosti vchytelia zasobamy teatralnoho mystetstva u praktytsi roboty suchasnykh vitchyznianykh shkyl [Trends of professional skill teachers by means of theatrical art in the practice of modern domestic schools]. *Osvitlohichniy dyskurs*. 1–2 (16-17), 212–226[in Ukrainian].
15. Stoliaryk, O., Petrochko, Zh., & Krynytska, I. (2024). Sotsialno-reabilitatsiini posluhy dlia ditei z invalidnistiu ta yikh simei: dosvid Khorvatii, Lytvii ta Latvii [Social rehabilitation services for children with disabilities and their families: the experience of Croatia, Lithuania and Latvia]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 166–177. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.24> [in Ukrainian].
16. Cherneta, C. (2021). Kompetentnisnyi pidkhid u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty do nadannia sotsialnykh posluh [Competence approach in training of future specialists in the social work to provide social services]. *Social Work and Education*. 8(1), 77–89. DOI: 10.25128/2520- 6230.21.1.6. [in Ukrainian].
17. Shakhrai, V. M. (2016). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia sotsialnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi i starshoi shkoly zasobamy teatralnoho mystetstva* [Theoretical and Methodical Bases of Formation of Social Competence of Main and High School Pupils by Means of Theatrical Art]: PhD diss. Kyiv. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/708822/1/Shakhrai_dis.pdf [in Ukrainian].